

NÁVRH NA ZMENU LEGISLATÍVY

Naším potomkom, ktorí patria do kategórie etnických Slovákov žijúcich v zahraničí treba vytvoriť reálny predpoklad na vývoj. Musíme rýchlo zmeniť veci, ktoré sa neosvedčili. Predovšetkým musíme si povedať niektoré veci na rovinu, identifikovať kľúčové problémy, lebo **„Duch, ktorý mlčí, je ako rieka, ktorá váha tiecť“**.

Každý si v demokratickej spoločnosti môže hovoriť, čo chce, má stáť za tým, čomu verí - ale v dialógu s diaspórou treba byť maximálne obozretný. Apelujem na predstaviteľov Vlády SR, aby pri rozhodnutiach o budúcnosti diaspóry konali opatrne, aby vyberali slová a nedávali prázdne sľuby. Sľuby boli často dávané a musíte si byť istí, že ich môžete splniť. Diaspóra nepotrebuje prázdne slová, tituly a postavenie – to sme už mali už príliš v minulosti i v súčasnosti. Aby nám budúcnosť nebola stratená a založená na očakávaní klamných sľubov, nezabudnite, že musíme mať absolútnu dôveryhodnosť, aby sme spolu konali v prospech slovenského zahraničia. Treba mať odvahu vytýčiť si ciele: kam, ktorým smerom vykročiť . Ako znalcovi tvorby Ernesta Hemingwaya sa mi opakovane vynára sentencia z novely Starec a more: *„Drž si počas plavby kurz i smer a buď pripravený znášať údery!“*

Veľkou neznámou je koľko žije Slovákov v zahraničí. Jedno je však isté, máme príliš klesajúcu tendenciu, ktorá sa bohužiaľ bude ešte zrýchľovať. Slovenská republika môže ovplyvniť tento proces, aby tendenciu vymierania slovenského zahraničia zabrzdila pomocou legislatívnych predpisov.

Bez pomoci a podpory Slovenskej republiky ako materskej krajiny hrozí slovenským menšinám a komunitám v zahraničí zrýchlenou asimiláciou postupná strata národného povedomia a kultúrnej identity. Pozrime sa najprv do štatistík. O čom svedčí sčítanie ľudu v krajinách v ktorých žijú Slováci? V súčasnosti evidujeme Slovákov žijúcich v zahraničí vo vyše 50 štátoch celého sveta. Ich početné zastúpenie je rôzne:

Od desiatok (Bulharsko, Cyprus, Dánsko, Portugalsko, Japonsko, Fínsko, Holandsko, Chile, Nový Zéland, Španielsko, Venezuela, Mexiko a ďalšie), cez stovky (Belgicko, Čierna Hora, Brazília, Kirgizsko, Uruguaj, Nórsko, Juhoafrická

republika), tisícky (Argentína, Chorvátsko, Izrael, Rakúsko, Švédsko, Švajčiarsko, Taliansko), desaťtisíce (Austrália, Írsko, Francúzsko, Srbsko, Nemecko, Poľsko, Maďarsko, Rumunsko, Ukrajina, Kanada, Veľká Británia), nad stotisíc (ČR a USA).

Predpoklad vývoja vymierajúcej populácie

Pri tvorbe legislatívy treba brať ohľad na predpoveď ako to bude vyzerat' v budúcnosti. V prvom rade predstavme si ako to bude to vyzerat' v roku 2060 a pri tvorbe nejakej budúcej koncepcie (Národného programu) skúsme vychádzať z týchto dlhodobých analýz a prognóz. Podľa jednej z prognóz expertov z Inštitútu informatiky a štatistiky Výskumného demografického centra (VDC) na vývoj obyvateľstva SR v roku 2050 Slovenská republika bude mať 4, 8 milióna obyvateľov. To je 700 000 menej ako dnes. Pritom prirodzený prírastok bude negatívny – úbytok o 32 528 osôb. Lebo v roku 2050 bude taký trend, že živonarodených bude 41 000 a zomrelých 73 000. V roku 2060 Slovensko bude mať 4,5 milióna obyvateľov teda o necelý milión menej ako dnes. Počet Slovákov sa zníži o 15,8%. Z toho bude 36% ľudí starších ako 65 rokov a 13,2% starších ako 80 rokov. Podobný trend bude v celej Európskej únii. Vyplýva to z projekcie, ktorú zverejnil Eurostat. Podľa štúdie sa po roku 2015 jediným faktorom demografického rozvoju bude imigrácia. Podľa tohto vyplýva, že my Slováci budeme starnúca a vymierajúca populácia. Keďže takáto situácia bude na Slovensku, čo môžeme očakávať my Slováci, ktorý žijeme mimo hraníc SR? Keď v našej starej vlasti, vo vlasti našich predkov náš národ vymiera? Ako sa zachová vetva národa žijúca vonku ak korene stromu vymierajú?

Jeden z príkladov dobrej praxe, ako sa dá spomaliť asimilácia

Najnovšia štátna politika maďarského premiéra Viktora Orbána svedčí o tom, že starostlivosť o Maďarov v zahraničí bude čoraz väčšia. S akým cieľom? Čo je za tým?

Netreba to riešiť, to Maďarsko rieši samo. V meste Subotica na severe Vojvodiny v roku 2011 bolo podaných 20 000 žiadostí o maďarské občianstvo. V tom čísle neboli iba etnický Maďari ale aj Srbi, dokonca aj Slováci. To by nás muselo zaujímať, lebo Slováci sa kvôli „skratke“ (*shortcut*) k lepšiemu životu, vyjadrujú

ako Maďari a tým pádom Slovákov v zahraničí ubúda a Maďarov pribúda. A to kvôli tomu, že cestovný pas Maďarska im umožní nejaké výhody a tie sú väčšie ako výhoda Osvedčenia zahraničného Slováka. V celom svete v roku 2011 bolo podaných 160 000 žiadostí o maďarské občianstvo. Na Ukrajine sa masovo za Maďarov hlásia aj Slováci čo priamo zrýchľuje asimiláciu slovenského zahraničia. V jednoduchosti je krása. Žiadatelia o maďarské občianstvo pomerne jednoducho k nemu prišli. Dokázali svoj maďarský pôvod (stačilo priniesť papier, že predkovia žili na území Rakúsko Uhorska) a základnú znalosť jazyka. Pri odovzdávaní dokumentácie je malý interview. A to stačí. O tri mesiace žiadateľ na Zastupiteľskom úrade dá prísahu a konzul mu slávnostne odovzdá občianstvo Maďarska.

Naše osvedčenie sa neosvedčilo

Na Preukaz zahraničného Slováka (PZS) po novom sa to volá Osvedčenie zahraničného Slováka (ďalej v texte Osvedčenie, OZS) je potrebné zohnať na desiatok dokladov, dať si ich preložiť do slovenčiny a odovzdať buď na Zastupiteľský úrad SR, alebo osobne priniesť do Bratislavy na USŽZ. Kvôli nedostatku ľudských zdrojov žiadosti sa vybavujú pomaly a zákonná norma na vybavenie je často porušovaná.

Najčastejšie o Osvedčenie žiadajú/žiadali Slováci, žijúci vo Vojvodine (Srbsko) a na Ukrajine. V roku 2011 bolo vyhotovených 683 OZS pre občanov Srbska, 135 Ukrajiny, 10 USA, 7 Chorvátsko, 2 pre ČR, Kanadu a Rumunsko, po 1 OSZ obdržali osoby z Kirgizska, Argentíny, Rakúska a Čiernej Hory. Väčšinou tieto krajiny nie sú v EU (až na ČR a Rakúsko 2+1). Slovensko legislatívne nedotiahlo predpisy, ktoré by Slovákov žijúcich v zahraničí viac motivovali, aby sa za Slovákov hlásili. Na porovnanie so susedmi, ktorý majú na desiatky a až stovky tisíc žiadostí o občianstvo - na Osvedčenie ročne je podaných cca 1000 žiadostí. V mnohých krajinách zahraniční Slováci majú vedomie o svojom pôvode a cítia sa ako Slováci. Ale príliš komplikovaná a finančne náročná procedúra ich nemotivuje, aby si žiadali Osvedčenie. Tí čo si

žiadosť na OZS podali a nakoniec aj dostali tvrdia, že novým zákonom o pobyte sú v nevýhode. Mnohí slovenský národný dejatelia z týchto krajín si vôbec nepodávali žiadosť o Osvedčenie práve z dôvodu, že je to príliš komplikované a nevidia v Osvedčení žiadne výhody pre držiteľov.

Keď som analyzoval tému občianstva SR, respektíve Osvedčenia, tieto predpisy zahraniční Slováci rozčarovane opisujú. Veľmi dobre poznám tie pocity, taktiež sa ako aj oni rozčuľujem nad polovičatosťou a amatérskymi spôsobmi akými sa robí mnoho vecí na Slovensku, taktiež porovnávam veci a analyzujem vývoj situácie a je mi z veľa vecí smutno.

Osvedčenie, bývalý názov Preukaz zahraničného Slováka (PZS) nemá prínos pre naše slovenské komunity žijúce mimo Slovenska. Procedúra je príliš komplikovaná. Keby bol proces zjednodušený, možno by to malo zmysel. Po novom zákone o pobyte Osvedčenie už nemá tie výhody aké mal a držiteľom Osvedčenia sa poriadne skomplikoval život v SR. Zahraniční Slováci v krajinách, ktorý majú Osvedčenie a ktorých sa to najviac dotklo sú hlboko rozčarovaný najnovším predpisom platným od 1.1.2012 a ktorý k 30. júnu 2012 musia mať na Slovensku povinné zdravotné poistenie, absolvovať zdravotnú prehliadku ak chcú mať naďalej prechodný pobyt v SR. Zmena predpisov o Prechodnom pobyte na Slovensku je v tom, že všetky osoby ktoré sú držiteľmi Osvedčenia zahraničného Slováka a Prechodného pobytu na Slovensku museli si do 30. júna 2012 podať novú žiadosť Cudzineckej polícii a priložiť:

- 1.) Výpis z registru trestov z krajiny pôvodu, ktorý bude mať i Súdnu Apostylu,
- 2.) Zmluvu o ubytovaní v SR,
- 3.) List vlastníctva (LV) majiteľa bytu,
- 4.) 2 fotografie,
- 5.)

Kolky 4,5 eur, v opačnom prípade prišli o pobyt na území SR.

Anketa, ktorú som robil ukázala, že za takýchto podmienok si držiteľia Osvedčenia pobyt v SR vo väčšine prípadov nepredlžovali, lebo to bolo pre nich finančne náročné. Doklad Osvedčenia si teraz môžu vyvesiť na stenu a dívať sa na neho, lebo žiadne výhody Osvedčenie (respektíve Preukaz) zahraničného Slováka novým zákonom o pobyte cudzincov nemá.

Ne treba kritizovať kroky, ktoré susedia robia pre svojich krajanov, ale treba sa zamyslieť čo Slovenská republika môže urobiť pre zahraničných Slovákov. Chcem upozorniť na rapídny pokles Slovákov v zahraničí. Tento trend sa zastaviť nedá, ale novou modernou politikou starostlivosti o zahraničných Slovákov by sa mohol spomaliť. V regióne Západného Balkánu, niektoré krajiny svojim krajanom udeľujú občianstvo po zrýchlenej a zjednodušenej procedúre. Prax udelenia občianstva svojim krajanom má Chorvátsko, Srbsko, Čierna Hora, Bulharsko, Macedónsko a tým pádom ich väzba medzi diaspórou a domovom je pevnejšia. Najnovším predpisom je, že Srbsko zrušilo všetky administratívne poplatky pre zahraničných Srbov, ktorí požiadajú o srbské občianstvo.

V SR treba zmeniť viaceré zákony, aby zahraniční Slováci ozajstne pocítili, že Slovenská republika je ich starou vlasťou a že na nich nezabudla.

Aktívne zapojiť slovenské zahraničie do prípravy predsedníctva SR 2016

Považujem, že do prípravy predsedníctva SR na rok 2016 v rade Európskej únie treba zapojiť aj predstaviteľov zahraničných Slovákov. Počas predsedníctva jednej krajiny sa orientačne uskutoční 35 riadnych zasadnutí ministerských Rád, 10 až 15 neformálnych Rád a približne 900 zasadnutí pracovných skupín. Nebolo by na škodu veci vytvoriť pracovnú skupinu „Menšiny v Európe“ s cieľom výmeny skúseností a informácií s inými krajinami.

Návrhy k aktualizácii legislatívy

Na záver mám dva konkrétne návrhy- odporúčania, ak vychádzame z programového vyhlásenia Vlády SR 2006 kde sa v kapitole 9 uvádza: „Slovenská republika vždy považovala a považuje Slovákov v zahraničí za integrálnu národnú súčasť, ich život a dejiny za súčasť slovenských národných dejín a ich kultúru za súčasť národného kultúrneho dedičstva.“ A keďže tu ide o životnú otázku, treba vytvoriť nový rámec modernej legislatívy voči Slovákom v zahraničí.

Treba urobiť pozitívne a moderné zmeny, ktoré pozerajúc dlhodobo, prinesú konkrétne pozitívne merateľné výsledky o štátnej starostlivosti o zahraničných Slovákov. V takom programe by mali byť zahrnuté nástroje boja proti asimilácii Slovákov žijúcich v zahraničí. Mal by to byť program, ktorý bude obsahovať legislatívu, ktorou by sa efektívne riadilo právne postavenie Slováka žijúceho v zahraničí.

Konkrétne navrhujem:

- 1.) Zákon číslo 474/2005 Z.z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí treba komplexne a rozsiahle novelizovať, prípadne urobiť úplne nový zákon. SR by mala novými legislatívnymi opatreniami zjednodušiť prístup pre zahraničných Slovákov k štátnemu občianstvu SR,**
- 2.) vystavovanie Osvedčenia treba úplne zrušiť, ale pritom doterajším držiteľom umožniť prístup k štátnemu občianstvu SR.**

Michal Spevák
Čierna Hora